

(Фонд стратешке културе, 21.4.2010)

Предстојећи месеци могу бити веома индикативни са аспекта способности Савета безбедности УН и сукоба у њему супротних интереса и геополитичких сценарија. Крајем априла завршава се прилично бледо председавање Јапана у том институту и наступиће епоха држава, чији су спољнополитички приоритети веома различити и не одговарају баш у свему архитектама „новог светског поретка“.

У мају ће председавање у Савету безбедности ОУН преузети Либан, након чега следе по реду Мексико, Нигерија и Русија (у августу). А у септембру, када се политичари целог света обично са новим еланом враћају са ферија, Саветом безбедности ће „кормиларити“ Турска. И не треба сумњати да тај тренутак са забринутошћу очекују у САД и Европској унији.

Активност и самосталност Анкаре у међународним пословима повећавају се не по данима, већ по сатима. А имајући у виду да су за ту земљу умногоме прикопчани „јединствена“ спољна политика Европске уније, сређивање нагорно-карабахског проблема, поштравање западног притиска на Иран и многобројни пројекти транспорта енергоресурса, управо ће „турски гамбит“ у овој години заиграти Москва, Вашингтон и Брисел. И шансе Русије у тој игри су и најизгледније.

Пре свега, треба истаћи да у руско-турским односима не постоје тако снажни иритирајући елементи какви постоје у односима између Турске са Сједињеним Државама и Европском унијом. Имамо у виду Иран и пријем Турске у Европску унију. Управо су турске власти један од најзначајнијих партнера Техерана у његовом супростављању колективном притиску западних држава, коме, на жалост, све више нагиње и Русија. Анкара не само да је категорички против било каквих војних мера против Иранаца уз аргументе да они настављају са развојем нуклеарних потенцијала. Турска неће прихватити чак ни „обично“ поштравање санкција против Ирана, што је већ директни изазов не само Сједињеним Државама, него и Европској унији. Штавише, управо намера турске стране да на недавном „нуклеарном самиту“ у Вашингтону постави

питање о постојању нуклеарног оружја у Израелу, приморала је израелског премијера Бењамина Нетанјахуа да одустане од посете америчкој престоници.

Европска унија, пак, са своје стране не само да није способна да изгради јасну линију на турском правцу, него се све дубље упетљава у паучину унутрашњих размирица по том питању. Председник Француске Никола Саркози и даље неће ни да чује о пријему муслиманске Турске у Европску унију, што је потврђено приликом априлске посете турског премијера Реџепа Таипа Ердогана Паризу. Позиција Немачке је нешто мекша, али и Ангела Меркел не намерава да пред Анкаром одшкрине врата Европске уније. Приликом боравка у Анкари крајем марта, она је опет поновила тезу о томе, да Турска мора имати са Европском унијом односе „стратешког партнерства“, али да ипак остане с оне стране црноморских залива. А Италија је речима свог министра спољних послова Франка Фратинија (узгред, веома утицајне фугуре у бриселским коридорима) већ подржала евроинтеграционе планове турских власти. Узимајући у обзир упорну тежњу САД и ЕУ да Турску учине кључном кариком у пројекту „Набуко“, Брисел се изгледа нашао у пат позицији. Примити Турску у Европску унију значи претворити ту организацију у арену сталних хришћанско-муслиманских конфликта на највишем нивоу у духу „сукоба цивилизација“ Семјуела Хантингтона. А дефинитивно одбацити Турску значи опет довести у опасност сопствене геостратешке планове у сфери снабдевања енергентима. Наставити, пак, лавирати – значило би умножавање несугласица у сопственим редовима.

Међутим, још индикативнији карактер попримају турско-америчке зађевице. Намера Конгреса САД да усвоји резолуцију о признавању геноцида над Јерменима приморала је председника Барака Обаму да се спусти са својих здравствено-разоружавајућих висина и лично замоли конгресмене у надлежном комитету да то питање не покрећу на пленарном заседању. Турску то није одвећ задовољило, па је Анкари наклоњен лист „Огледало“, који излази у Бакуу, са задовољством цитирао турског председника Абдулаха Гула, који је на конференцији за штампу изјавио буквално следеће: „Немам ја више шта да разматрам са господином Обамом у погледу питања о „геноциду над Јерменима“. Све што треба ми смо већ размотрили, и то веома детаљно. Показали смо своје добре намере у погледу многих питања. Ситуација на Кавказу је у видном пољу свих нас. Шта више имам да разматрам са Обамом?“ А низ турских политичара и експерата чачнуло је чак у „свету краву“ америчко-турског партнерства: војну ваздухопловну базу „Инџирлик“, која је активно коришћена још у време натовског бомбардовања Југославије 1999. године и која је фигурирала у сценаријима америчких војних удара по Ирану. Према признању шефа Транспортне команде оружаних снага САД, генерала Данкана Макнаба, „46 процената америчких ВВС у региону користи базу „Инџирлик“. Зато гласови који се сада чују у Турској у вези са затварањем ове базе, Пентагон доживљава као опасност по америчку националну безбедност. Ту већ није до стратешког партнерства.

А када је реч о партнерству – државни министар Турске Зафер Чаглајан је у недавном интервјуу лондонском листу „Фајненшел тајмс“ саопштио, да је „Анкара замрзнула све своје односе са САД“ и да је он лично био принуђен да одустане од два путовања у Америку – у фебруару и марту ове године. „Ми смо се надали да Америка може пристати на прихватљиве за нас мере у контексту узорног партнерства, али смо видели нешто друго“ – изјавио је Чаглајан. А за Москву је он имао сасвим друге речи: „Турска и Русија су стратешки блиски партнери. Обе земље теже да развијају економске и комерцијалне везе. Ја бих желео да нагласим чињеницу, да су између Турске и Русије успостављени веома искрени односи“. Још одређеније се изразио познати турски политички коментатор Мехмет Али Биранд, кога је такође цитирао лист „Огледало“. Он је подсетио да је „вредност робног промета између САД и Турске у 2008. години изнела око 15 милијарди долара, док је промет између Турске и Русије за више од три пута премашао тај ниво. И на крају он поставља питање, које је партнерство стабилније. „Оно које постоји на папиру под неоснованом паролом „стратешког партнерства“ и постепено губи значај, или оно иза кога стоји од 50 до 100 милијарди долара узајамног робног промета“.

Још једно занимљиво мишљење из жучних турских дебата по питању геополитичких приоритета земље, припада локалном политологу Еркану Читлиоглуу. На страницама листа „Ени заман“ он је саркастично приметио: „Било би добро ако би Конгрес САД дефинитивно признао „геноцид“, јер тада би Турска сазнала праву политику свог стратешког партнера и знала би како да гради своју политику даље“. „САД својим подмуклим потезима око признавања „геноцида“ теже да осигурају интересе јерменског лобија и истовремено поставе одређене услове Турској, пре свега око иранског питања, а такође око повећања бројног састава турског војног контингента у Авганистану“ – подвукао је Читлиоглу, који је понашање Вашингтона означио као политику „двоструких стандарда“ и „уцене“.

Настала ситуација отвара пред Русијом интересантне перспективе на турском правцу. Вешто коришћење растућих као на квасцу противуречности и узајамних увреда Анкаре, Вашингтона и Брисела не само да ће ојачати позиције Москве на „Великом Кавказу“, него ће јој омогућити да брани своје интересе на фронтовима „енергетских ратова“. А за почетак није потребно нешто много: вратити се на конструктивније позиције у односима са Ираном, пажљивије се удубити у процесе који се данас дешавају у троуглу Анкара – Јереван – Баку и сукцесивно развијати билатералне односе са Турском. Потписивање споразума о укидању виза између Русије и Турске, планирано за мај, може у том погледу постати сигнални догађај. А потом није далеко период (август–септембар) када ће уследити руско-турско председавање у Савету безбедности ОУН...